

Acrocephalus

RDEČI SEZNAM

ACROCEPHALUS

glasilo Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, Ljubljana
journal of Bird watching and bird study association of Slovenia, Ljubljana

ISSN 0351-2851

naslov uredništva address of the editorial office	61000 Ljubljana, Langusova 10
glavni urednik managing editor	Iztok Geister, 64202 Naklo, Pokopališka 13, tel. 064/47 170
uredniški odbor editorial board	Iztok Geister (oblikovalec, lay out), Bojan Marčeta (za fotografijo, photography), Slavko Polak (za ilustracije, drawings), Andrej Sovinc (pomočnik glavnega urednika, assistant editor)
uredniški svet editorial council	dr. Miha Adamič, Janez Gregori, Andrej Hudoklin, dr. Boris Kryštufek, dr. Sergej D. Matvejev, Andrej Sovinc, Dare Šere, Davorin Tome, dr. Andrej Župančič
Lektor in prevajalec revised and translated by	Henrik Ciglič
tehnično urejanje technical editing	HARDING d.o.o. Ljubljana, Cesta v Gorice 37
tisk print	Tiskarna Hren grafika, Ljubljana, Cesta v Gorice 40
cena naklada	10 DEM za številko, letna naročnina 30 DEM 500 izvodov

DRUŠTVO ZA OPAZOVANJE IN PROUČEVANJE PTIC SLOVENIJE BIRD WATCHING AND BIRD STUDY ASSOCIATION OF SLOVENIA

naslov, address	61000 Ljubljana, Langusova 10, tel. 061/12 32 631, mobilni 0609 625 210
društveni prostori uradne ure in srečanja	Ljubljana, Žibertova 1 četrtek med 18. in 20. uro
predsednik president	Franci Janžekovič 62000 Maribor, Maistrova 10 tel. 062/20 618
podpredsednik vicepresident	Franc Bračko 62000 Maribor, Gregorčičeva 27 tel. 062/29 086
tajnik secretary	Peter Trontelj 61000 Ljubljana, Cesta na Laze 27 tel. 061/ 15 90 543
blagajnik treasurer	Tatjana Čelik 63320 Velenje, Stantetova 8 tel. 063/ 858 888
žiro račun izvršilni odbor	50100-620-133-05-1018116-2385287 A.Bibič, L.Božič, A.Bulatovič, PKmecl, T.Jančar, B.Marčeta, B.Mozetič, D.Šere, A.Šorgo, S.Polak, T.Trilar, M.Vogrin in častna člana dr. S.D.Matvejev in dr. A.O.Župančič
letna članarina	30 DEM za posameznike (10 DEM za učence in študente, 5 DEM za podmladek) in 200 DEM za ustanove
International Girobank	Nova Ljubljanska Banka No. 50100-620-133 7383-99885/0

Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva.

Revijo sofinancira Ministrstvo za znanost in tehnologijo Republike Slovenije

Po mnenju Ministrstva za kulturo št. 415-226/92 z dne 4.3.1992 sodi revija med proizvode, za katere se plačuje 5% davek od prometa proizvodov.

Spremna beseda

Foreword

Kljub splošnemu spoznavanju, da je naravo treba ohraniti, živeti in gospodariti z njo sonaravno, v Sloveniji reguliramo melioriramo, gradimo megalomanske avtocestne križe, zajezujemo vodotoke in počenjamo podobna nujna zla, vse v znamenju napredka in razvoja. Posegi v prostor bi lahko bili naravi prijaznejši, sprejemljivejši in marsikdaj tudi nepotrebni, če bi bili ekološko premišljeni, ob upoštevanju seveda, da na zemlji prebivajo še drugi organizmi, predvsem pa ob skrbi za ohranitev biološke raznovrstnosti (biodiverzitete). Pričujoči rdeči seznam ogroženih ptic gnezdilk Slovenije potrjuje neizpodbitno dejstvo, da je več kot polovica naših ptic gnezdilk ogroženih, da je med njimi kar polovica vrst prebivalk kulturne krajine, življenjsko vezanih na ekstinzivni način kmetovanja, ki se vse bolj opušča v prid intenzivne kmetijske pridelave.

Novi pričujoči Rdeči seznam, prinaša veliko novosti. Zasnovan je bil na temeljih dvajsetletnega opazovanja ptic ob upoštevanju številnih sprememb v okolju. Nazorno je prikazana (tabelarično) regijska razširjenost ogrožene vrste, podkategorije opredelujeta biogeografski in populacijski status ogroženosti, dodan je podatek o populacijskem trendu in na koncu poglobitni vzroki ogrožanja. Seveda smo pri snovanju Rdečega seznama omenjene kriterije vanj vgradili zato, da bo naravovarstveni operativi in načrtovalcem urejanja prostora rabil kot jasno izhodišče in pripomoček za avifanistično ovrednotenje nekega prostora. To pa je bilo tudi osnovno vodilo delovne skupine Odbora za varstvo narave DOPPS, ki je Rdeči seznam pripravljala.

Menim, da je Rdeči seznam dovolj jasen tudi za nepoznavalca in, kar je najpomembnejše, predvsem aktualen. Prav gotovo bi drug sestavljalec seznama kakšno vrsto izločil ali jo uvrstil v katero drugo kategorijo, morda v tabelo zapisal nov vzrok ogrožanja. Presoje so vedno rezultat poznavanja razmer in zatorej subjektivne.

Značilnost rdečih seznamov je, da kmalu zastarajo, torej izgube svojo aktualnost. Spremembe v naravnem okolju, predvsem v kulturni krajini, so nagle in radikalne. Ko na sedanjem zamočvirjenem travniku še lahko poslušamo kosca in repaljščico ter visoko v zraku občudujemo vratolomni svatovski let zlatovranke, že naslednjo pomlad hidromelioralne in preorane podobe travnika ni več mogoče prepoznati. Izginili so tudi vsi njegovi prebivalci. Resnično upam, da bo podobnih primerov vedno manj in da bodo spiski ogroženih vrst z rdečih seznamov nasploh dovolj tehten razlog za zavarovanje in sonaravno gospodarjenje.

Franc Bračko

Predsednik odbora za varstvo narave DOPPS

Rdeči seznam ogroženih ptic gnezdilk Slovenije

Red List of Endangered Breeding Birds in Slovenia

Franc BRAČKO, Andrej SOVINČ, Borut ŠTUMBERGER,
Peter TRONTELJ, Milan VOGRIN

UVOD

Čas izpred več stoletij, ko so se po vsej Evropi ob rekah razprostirala nepregledna naravna močvirja, obdana z nepreloženimi gozdovi, je že minil. Današnje obličje evropskega prostora se je zaradi geoloških in klimatskih danosti oblikovalo tudi pod vplivom človeka. Do današnjih dni, posebno zadnjih sto let, je sledilo naglo spreminjanje naravnih predelov skozi stoletja oblikovane kulturne krajine. Izsuševanje močvirij, regulacije in zaježitve vodotokov, gigantske poselitve in nastajajoče betonsko okolje označuje postindustrijsko ero 21. stoletja. Človekov vpliv na naravno okolje je postal tako močan, da je nazadovanje številčnosti in izumiranje vrst vedno hitrejše, vesplošno in skrb vzbujajoče.

Ta proces je rastlinam in živalim našega prostora kvalitativno in kvantitativno namenil nazadujočo vlogo. Nekoč neprecenljivo število ptic in drugih živalih se je danes številčno občutno zmanjšalo, nekatere vrste pa so iz določenih predelov že izginile, izumrle ali bile iztrebljene. Južna postovka *Falco naumanni* in zlatovranka *Coracias garrulus* brez človekove pomoči pri nas verjetno ne bosta preživel. Z velikimi prodišči pa smo že za vedno izgubili svatovsko oglašanje prlivke *Burchinus oedismus*.

Izginjanje in številčno nazadovanje mnogih vrst ptic grozi tudi Sloveniji, ne da bi se temu lahko učinkovito postavili po robu. Prizadevanja naravovarstvenih institucij, organizacij in požrtvovalnost posameznikov pa so kljub temu vzpodbuda. Posebno v zadnjem času se v Sloveniji ustanovljajo večja zavarovana območja, ki so porok ohranitve izginjajočih vrst in samoregulativne sposobnosti narave teh območij. Tudi manjši rezervati ipd. so včasih izjemno pomembni. Seveda se moramo zavedati, da zaščitena

območja sama po sebi še niso dovolj; zaradi ustanovitve npr. pohorskega parka ne bo nobena vrsta manj ogrožena.

Pričujoči Rdeči seznam ogroženih ptic gnezdilk Slovenije je plod skoraj triletnega dela članov Odbora za varstvo narave DOPPS (prejšnje Komisije)*. Na pogled nekoliko zapletena členitev Rdečega seznama ne prikriva podobnosti z avstrijskim Rdečim seznamom ogroženih ptic (BAUER 1989), ki je zaradi določenih geografskih in ekoloških podobnosti s sosednjo državo rabil za vzgled. Slej ko prej bistvena delitev na osnovne kategorije ogroženosti, kakršno uporabljajo tudi nemški rdeči sezname, ostaja pregledna in je po mnenju Odbora za varstvo narave DOPPS primernejša za prikaz pretanjenih razlik pri vrhu lestvice ogroženosti, kar nam omogoča razmeroma dobro poznavanje našega ptičjega sveta v primerjavi z večino drugih živalskih skupin. S tem ne želimo zanikati domišljenosti in univerzalnosti IUCN-ovih kategorij, nasprotno, pričujoči Rdeči seznam je sestavljen tako, da se njegove kategorije vključujejo tudi v IUCN-ovo shemo.

Majhne dimenzije in velika biogeografska pestrost Slovenije terjajo nekaj dodatnih obrazložitev posebnosti tega položaja glede na nacionalni Rdeči seznam. Smiselna se je zdela čim boljša pokrajinska razdelanost, saj rdečih

* Pri snovanju Rdečega seznama ogroženih ptic gnezdilk Slovenije je sodelovalo šest (6) ornitologov - članov Odbora za varstvo narave DOPPS. Priprava objektivnega in hkrati aktualnega slovenskega seznama ogroženih ptic ni bila preprosta naloga, kar priča tudi 21 sestankov Odbora v zadnjih treh letih ter ogromno nevidnega dela članov. Zlasti zamudno je bilo skupinsko delo, polno usklajevanja različnih predlogov, argumentov in mnenj, ki je včasih tekoče delo Odbora že kar oteževalo in zaviralo. Delovna skupina je z izidom Rdečega seznama preimenovana v "Komisijo za Rdeči seznam" v okviru Odbora za varstvo narave, ki bo v prihodnje spremljala in dopolnjevala Rdeči seznam ogroženih ptic gnezdilk Slovenije.

seznamov posameznih pokrajin za zdaj še ni pričakovati in bi bili v sedanjih razmerah tudi neracionalni; ozemeljska majhnost na eni in velika pestrost različnih vplivov na drugi strani sta razlog za razmeroma visoko število vrst, ki so omejene na eno ali nekaj lokalitet in s tem avtomatično ogrožene, ter vrst, ki naseljujejo le posamezne pokrajine ali regije. Velike, evropsko ali svetovno pomembne populacije se bodo že zaradi omejenih danosti v Sloveniji težko razmnoževale, zelo velik pa je pomen našega ozemlja za ohranitev biološke pestrosti in robnih (disjunktih) populacij, ki so še posebej občutljive. Velika vloga, ki jo bo pri tem imelo varstvo narave v posameznih delih Slovenije, je deloma razvidna že iz členitve po pokrajinah in razvrstitve vrst po podkategorijah.

Pri nastanku Rdečega seznama so bili uporabljeni podatki iz zadnjih dvajsetih let, predvsem podatki, ki temeljijo na spoznanjih Ornitološkega atlasa Slovenije (GEISTER, v tisku) in društvenega glasila *Acrocephalus*. Seveda smo razvrstitev vrst, obstoječe zgodovinske podatke in novejša spoznanja primerjali tudi s sedanjim Rdečim seznamom ogroženih ptic v Sloveniji (GREGORI, MATVEJEV 1992). Za primoski konec je upoštevano ornitološko delo Favnični pregled ptic slovenske obale (ŠKORNIK et al. 1990).

Na osnovi Ornitološkega atlasa gnezdil Slovenije danes pri nas poznamo 219 vrst gnezdil od skupno 364 vrst ptic, ugotovljenih v Sloveniji do leta 1995. V pričujočem Rdečem seznamu je 130 vrst v različnih kategorijah ogroženosti (brez kategorije K5 Premalo znana vrsta) ali kar 59,4% slovenskih gnezdil.

Zavedamo se, da Rdeči seznam ni nekaj dokončnega in dorečenega. Hitre spremembe v naravnem okolju, kot posledica človekove dejavnosti, narekujejo sprotno dopolnjevanje rdečih seznamov. Recimo vsakih pet let. Upamo, da bo pričujoči Rdeči seznam ogroženih ptic gnezdil Slovenije pripomogel k naravovarstvenemu ozaveščanju ljudi, predvsem pa rabil kot pripomoček naravovarstvenim službam, načrtovalcem in snovalcem urejanja prostora, raziskovalcem, vrednotenju naravnih območij in pri izobraževanju.

SESTAVA RDEČEGA SEZNAMA

Glavne kategorije - Vrsta, ki ji grozi izginotje, in Močno ogrožena vrsta po IUCN-u (E - Endangered), Ogrožena vrsta (V - Vulnerable) in Potencialno ogrožena vrsta (R - Rare) - so v osnovi deljene po istem vzorcu. Pri vsaki od teh različnih stopenj gre lahko za ogroženost zaradi naravno povzročene redkosti vrste oziroma njene omejitve na zelo majhno število gnezdišč, ki pa so lahko različno ogrožena (1.a, 2.a, 3.a in 4.a). Lahko gre za različno visoko ogroženost regionalno razširjene vrste, ki ima v Sloveniji omejen areal ali pa ji je uspelo preživeti zgolj v eni ali nekaj regijah, kjer se njeno število še naprej znižuje (1.b, 2.b, 3.b). Pri vrstah, ki so v okviru svojega habitata splošno razširjene, je ogroženost odsev različno močnih trendov upadanja celotne populacije ali njenih delov v zadnjih desetletjih in je nedvomno posledica splošnih dolgoročnih človekovih poseganj v okolje (1.c, 2.c, 3.c in 4.c). Pri preostalih dveh kategorijah - Izumrla, iztrebljena ali izginula vrsta (Ex. - Extinct) ter Premalo znana vrsta (K - Insufficiently known) gre, prvič, za dokazane zgodovinske podatke o gnezdenju vrste pri nas, vendar je celotna populacija v zadnjih dveh stoletjih izumrla, in drugič, v skupino premalo znanih vrst so vključene vrste, katerih rob areala razširjenosti vključuje Slovenijo ali poteka prav blizu nje. Vrstam pa zaradi nepoznavanja in pomanjkanja podatkov o gnezdenju ni mogoče določiti statusa oziroma ugotoviti stopnje ogroženosti.

Razvrstitev vrst po podkategorijah je smiselna:

- ker prikazuje različne vzroke, ki ogrožajo gnezdilke v Sloveniji; s tem so hkrati določene varstvene smernice za posamezno vrsto.
- ker so definicije podkategorij hkrati kriteriji, po katerih so vrste uvrščene v seznam.
- ker je seznam tako prilagojen specifičnim slovenskim biogeografskim razmeram.

Za ohranitev vrst iz podkategorij **a** bi praviloma morale zadostovati rezervatno varstvo oziroma varstvo s pomočjo zaščitene območij. To velja zlasti za vodne ptice ter gnezdilke zelo redkih habitatov, npr. peščenih sten, in manj za večje ptice z velikimi teritoriji,

ki jim lahko pomagamo s praktičnimi ukrepi, npr. čuvanjem gnezdišč.

Obstoj vrst iz podkategorij **b** bi lahko zagotovili z ustanavljanjem večjih zaščitnih območij in z varstvom narave zunaj zavarovanih območij, npr. z zagotavljanjem paše in travniške rabe zemljišč, ohranjanjem sonaravne strukture gozdov, ohranjanjem sonaravnega stanja vodotokov in njihovih lok.

Varstvo vrst iz podkategorij **c** je najbolj problematično, saj jih ogrožajo v prostoru splošno razširjena gospodarska in družbeno-razvojna gibanja, kot so velikopotezne melioracije in komasacije, opuščanje tradicionalnih

načinov gospodarjenja, uporaba biocidov, krčenje živih mej (omejkov) in senoženih sadovnjakov. Skratka, modernizacija kmetijske proizvodnje je skupni imenovalec ogroženosti velikemu deležu teh vrst. Druga večja skupina dolgoročnih in povsod opaznih negativnih vplivov na okolje zajema odnos do voda, tako tekočih kot stoječih. Sem sodijo neprimerno vodnogospodarsko "urejanje", onesnaževanje, pretirani sanitarni posegi, intenzivno ribogojstvo in rekreacijska raba. Stanje lahko izboljšajo le korenite spremembe v okoljevarstveni in kmetijski zakonodaji ter seveda splošna pripravljenost družbe za revitalizacijo degradiranih območij.

Rdeči seznam ogroženih ptic gnezdil Slovenije

Legenda:

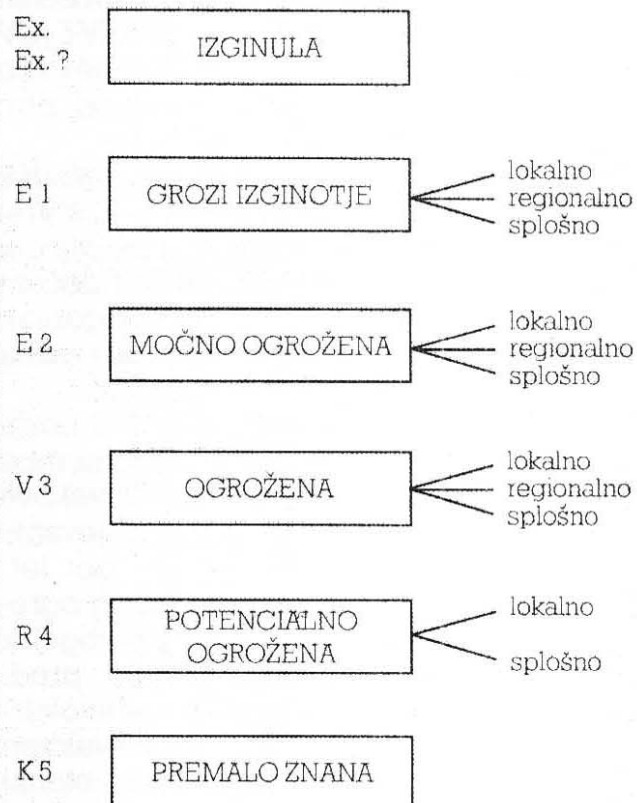
- P - Prekmurje
Š - Štajerska in Koroška
G - Gorenjska
D - Dolenjska in Bela krajina
PR - Primorska
N - Notranjska

- x avtohtona gnezditvena razširjenost, vrsta ne gnezdi več
? avtohtona gnezditvena razširjenost, gnezdenje vprašljivo
- avtohtona gnezditvena razširjenost, gnezdenje nepoznano
() gnezdenje neredno ali izredno redko

PST - splošni trend velikosti populacije (1970 - 1994):

- (+) porast
(-) upad
(O) ni sprememb
(F) niha
(N) novo odkrita gnezdilka
(X) vrsta izginila
VO vzroki ogrožanja:
ME melioracije
RE regulacije, sprememba vodnega režima
ST strupi, onesnaževanje
KM kmetijske monokulture, intenzivno kmetijstvo
GM gozdne monokulture, intenzivna sečnja
LK nezakonit lov, uničevanje, konfinacija, trgovanje
TK opuščanje tradicionalnega kmetovanja
TR turizem, rekreacija
OS drugo (daljnovodi, promet, urbanizem, sekundarni habitati, požiganje ipd.)
? vzrok neznan

Shema kategorij ogroženosti

EX 1.1 IZUMRLA, IZTREBLJENA ALI IZGINULA VRSTA:

1.1.a Avtohtona populacija je v teku 19. in 20. stoletja prenehala gnezditi:

	P	Š	G	D	PR	N	PST	VO
<i>Gyps fulvus</i>	-	-	X	-	X	-		
<i>Circus pygargus</i>	-	-	-	-	-	X		
<i>Otis tarda</i>	X	-	-	-	-	-		
<i>Asio flammeus</i>	-	-	-	-	-	X		
<i>Calandrella brachydactyla</i>	-	-	-	-	X	-		
<i>Luscinia svecica</i>	-	X	-	-	-	-		
<i>Lanius excubitor</i>	-	X	-	-	-	-		
<i>Pyrhocorax pyrrhocorax</i>	-	-	X	-	-	-		

Ex ? 1.1.b Avtohtona populacija iztrebljena ali izginula, vendar so v zadnjih 20ih letih znani primeri gnezdenja ali poskusa gnezditve:

	P	Š	G	D	PR	N	PST	VO
<i>Burhinus oedicnemus</i>	-	X	X	X	-	-	(X)	RE, ME
<i>Lanius senator</i>	-	(Š)	(G)	(D)	-	(N)	(X)	TK, ST
<i>Melanocorypha calandra</i>	-	-	-	-	(PR)	X	(X)	?
<i>Anthus pratensis</i>	-	(Š)	-	-	-	-	(N)	ME
<i>Oenanthe hispanica</i>	-	-	-	-	(PR)	-	(N)	?
<i>Corvus frugilegus</i>	X	X	-	-	-	-	(-)	ST, LK
<i>Emberiza melanocephala</i>	-	-	-	-	X	-	(X)	TK

E 1.2 VRSTA, KI JI GROZI IZGINOTJE:

1.2.a Izjemno redka, gnezdi na eni ali nekaj lokalitetah:

	P	Š	G	D	PR	N	PST	VO
<i>Botaurus stellaris</i>	P	X	-	X	?	N	(O)	ME, RE, LK, TR
<i>Nycticorax nycticorax</i>	?	(Š)	-	-	-	(N)	(O)	RE, CM, LK
<i>Haliaeetus albicilla</i>	?	-	D	-	-	-	(O)	LK, TR, CM
<i>Aquila pomarina</i>	-	-	D	-	-	-	(O)	CM, LK, OS
<i>Himantopus himantopus</i>	-	-	-	-	PR	-	(N)	ME, TR, OS
<i>Numenius arquata</i>	-	-	-	-	-	N	(-)	ME, KM, TR
<i>Sterna albifrons</i>	-	X	-	-	PR	-	(F)	RE, TR
<i>Merops apiaster</i>	P	Š	X	?	?	-	(F)	RE, ST, OS

1.2.b Pred nekaj desetletji še regionalno razširjena in številčna, v zadnjih 10-20 letih pa se je njen gnezditveni areal močno skrčil. Trend upadanja številčnosti se nadaljuje, grozi ji dokončno izginotje:

	P	Š	G	D	PR	N	PST	VO
<i>Coracias garrulus</i>	P	Š	-	?	-	?	(-)	ML, TK, KM, ST, LK

1.2.c Nekoč splošno razširjena vrsta, katere številčnost je padla pod kritično mejo; v več regijah že izginila:

	P	Š	G	D	PR	N	PST	VO
<i>Falco naumanni</i>	x	?	?	D	?	N	(-)	ML, ST, KM
<i>Lanius minor</i>	P	Š	x	D	PR	?	(-)	TK, ST, KM

E 2 MOČNO OGROŽENA VRSTA:

2.a Izrazito lokalna gnezdilka z majhno ali nazadujočo celotno populacijo:

	P	Š	G	D	PR	N	PST	VO
<i>Podiceps grisegena</i>	-	-	?	-	-	N	(N)	RE, TR, LK
<i>Ixobrychus minutus</i>	P	Š	?	D	PR	N	(-)	RE, TR, OS
<i>Anas clypeata</i>	?	(Š)	-	-	-	N	(F)	RE, TR, LK, OS
<i>Anas crecca</i>	-	Š	?	-	(PR)	?	(F)	RE, TR, LK, OS
<i>Anas querquedula</i>	?	Š	-	-	-	N	(F)	RE, TR, LK, OS
<i>Aythya ferina</i>	?	Š	-	-	(PR)	-	(F)	RE, TR, LK, OS
<i>Aythya nyroca</i>	-	(Š)	-	-	-	N	(-)	RE, TR, LK, OS
<i>Circaetus gallicus</i>	x	?	x	?	PR	N	(O)	TK, ML, LK, CM, TR
<i>Milvus migrans</i>	x	x	G	x	-	x	(N)	LK, ST
<i>Porzana porzana</i>	?	Š	-	-	?	N	(-)	ME, RE, OS
<i>Porzana parva</i>	?	Š	-	-	?	N	(-)	ME, RE, OS
<i>Charadrius alexandrinus</i>	-	-	-	-	PR	-	(O)	RE, TR, OS
<i>Tringa totanus</i>	?	-	-	-	-	N	(N)	ME, RE
<i>Gallinago gallinago</i>	?	Š	-	-	-	N	(-)	ME, RE, LK
<i>Sterna hirundo</i>	?	Š	-	-	PR	-	(F)	RE, TR, LK, ST
<i>Riparia riparia</i>	P	Š	x	x	-	-	(F)	RE, OS
<i>Cettia cetti</i>	-	-	-	-	PR	-	(F)	ME, RE
<i>Cisticola juncidis</i>	-	-	-	-	PR	x	(F)	ML, KM, RE
<i>Locustella luscinioides</i>	P	Š	-	D	-	N	(O)	ME, RE, OS
<i>Acrocephalus melanopogon</i>	P	Š	-	-	?	(N)	(O)	ME, RE

2.b Nekoč regionalno razširjena vrsta, v teku zadnjih 10-20 let pa močno nazaduje, v nekaterih regijah ji grozi izginotje:

	P	Š	G	D	PR	N	PST	VO
<i>Ciconia ciconia</i>	P	Š	-	D	-	N	(-)	ME, ST, KM, TK, OS
<i>Alectoris graeca</i>	-	x	G	-	PR	N	(-)	TK, LK, TR
<i>Columba livia</i>	-	-	-	?	PR	N	(-)	TR, LK, OS
<i>Columba oenas</i>	P	Š	G	D	-	N	(-)	GM, LK
<i>Dendrocopos medius</i>	P	Š	-	D	PR	-	(-)	GM, RE
<i>Lullula arborea</i>	P	?	?	D	PR	N	(-)	TK, KM, ST
<i>Anthus campestris</i>	-	-	-	-	PR	N	(-)	TK, KM,
<i>Emberiza hortulana</i>	P	?	?	?	PR	N	(-)	TK, ST, KM

2.c Splošno razširjena, ekološko specializirana vrsta, katere gnezditveni habitat se v Sloveniji vidno krči ali pa je posebno občutljiva na človekove vplive:

	P	Š	G	D	PR	N	PST	VO
<i>Falco peregrinus</i>	-	Š	G	D	PR	N	(+)	LK, TR, ST, OS
<i>Rallus aquaticus</i>	P	Š	?	D	PR	N	(-)	ME, RE, OS
<i>Crex crex</i>	P	Š	G	D	PR	N	(-)	TK, ME, KM, ST
<i>Actitis hypoleucos</i>	P	Š	G	D	PR	N	(-)	RE, TR, OS
<i>Tyto alba</i>	P	Š	?	D	PR	N	(-)	ST, LK, OS
<i>Otus scops</i>	P	Š	(G)	D	PR	N	(-)	TK, ST, KM, OS
<i>Bubo bubo</i>	-	Š	G	D	PR	N	(O)	TR, LK
<i>Athene noctua</i>	P	Š	G	D	PR	N	(-)	TK, ST, KM, LK, OS
<i>Alcedo atthis</i>	P	Š	G	D	PR	N	(-)	RE, ST, TR, OS
<i>Upupa epops</i>	P	Š	G	D	PR	N	(-)	TK, ST, KM, OS
<i>Caprimulgus europaeus</i>	P	Š	G	D	PR	N	(-)	TK, ST, OS
<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	P	Š	G	D	?	N	(-)	TK, ST, KM
<i>Saxicola rubetra</i>	P	Š	G	D	PR	N	(-)	ME, KM, TK, ST
<i>Acrocephalus arundinaceus</i>	P	Š	G	D	PR	N	(-)	ME, RE, ST

V 3 OGROŽENA VRSTA:

3.a Lokalna ali maloštevilčna gnezdilka:

	P	Š	G	D	PR	N	PST	VO
<i>Ciconia nigra</i>	P	Š	-	D	-	N	(+)	GM, TR, RL, LK
<i>Aquila chrysaetos</i>	-	Š	G	D	PR	N	(O)	LK, TR
<i>Scolopax rusticola</i>	?	?	G	?	x	N	(F)	GM, LK, ME
<i>Larus ridibundus</i>	?	Š	-	-	-	x	(O)	RL, LK, OS
<i>Dendrocopos leucotos</i>	-	Š	-	D	-	-	(O)	GM
<i>Dendrocopos lilfordi</i>	-	?	-	D	-	-	(O)	GM
<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	P	Š	-	?	-	N	(O)	ME, TK, ST
<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	P	Š	(G)	-	PR	N	(O)	ME, RL, OS
<i>Ficedula parva</i>	-	x	G	D	-	?	(O)	GM
<i>Emberiza schoeniclus</i>	P	Š	-	-	PR	N	(+)	ME

3.b Regionalno razširjena, populacijsko nazaduje in lokalno že izginja:

	P	Š	G	D	PR	N	PST	VO
<i>Lyrurus tetrix</i>	-	Š	G	-	PR	-	(-)	TR, LK
<i>Tetrao urogallus</i>	-	Š	G	D	PR	N	(-)	GM, LK, TR
<i>Lagopus mutus</i>	-	Š	G	-	-	-	(O)	TR
<i>Glaucidium passerinum</i>	-	Š	G	D	PR	N	(O)	GM
<i>Aegolius funereus</i>	-	-	G	D	PR	N	(O)	GM, LK
<i>Strix uralensis</i>	-	Š	?	D	PR	N	(O)	GM, LK
<i>Motacilla flava</i>	?	Š	-	D	PR	N	(-)	ME, KM, ST
<i>Cinclus cinclus</i>	-	Š	G	D	PR	N	(O)	RL, ST
<i>Monticola saxatilis</i>	x	Š	G	-	PR	N	(O)	TK, TR
<i>Sylvia nisoria</i>	P	Š	-	D	PR	N	(O)	ME, ST, OS
<i>Locustella naevia</i>	P	Š	-	?	-	N	(O)	ME
<i>Locustella fluviatilis</i>	P	Š	-	D	-	N	(O)	GM, ME, ST
<i>Ficedula albicollis</i>	P	Š	(G)	D	-	-	(O)	GM, ST
<i>Remiz pendulinus</i>	P	Š	(G)	D	?	N	(F)	RL, GM

3.c V preteklosti v Sloveniji splošno razširjena vrsta, sedaj populacija zaskrbljujoče nazaduje in prostorsko izginja:

	P	Š	G	D	PR	N	PST	VO
<i>Pernis apivorus</i>	P	Š	G	D	PR	N	(O)	GM, LK, KM, ST
<i>Accipiter nisus</i>	P	Š	G	D	PR	N	(-)	LK, ST, OS
<i>Accipiter gentilis</i>	P	Š	G	D	PR	N	(-)	LK, GM
<i>Falco tinnunculus</i>	P	Š	G	D	PR	N	(-)	KM, ST, LK, TK
<i>Falco subbuteo</i>	P	Š	G	D	PR	N	(-)	ST, LK
<i>Tetrastes bonasia</i>	-	Š	G	D	PR	N	(-)	GM, LK, TR
<i>Perdix perdix</i>	P	Š	G	D	?	N	(-)	KM, ST, LK, TK
<i>Coturnix coturnix</i>	P	Š	G	D	PR	N	(-)	ML, ST, KM, LK, TK
<i>Charadrius dubius</i>	P	Š	G	D	PR	N	(O)	RE, TR, OS
<i>Streptopelia turtur</i>	P	Š	G	D	PR	N	(-)	ST, LK, RE
<i>Jynx torquilla</i>	P	Š	G	D	PR	N	(-)	TK, ST, KM
<i>Picus canus</i>	P	Š	G	D	PR	N	(-)	GM, ST
<i>Picus viridis</i>	P	Š	G	D	PR	N	(-)	TK, KM, ST
<i>Dendrocopos minor</i>	P	Š	G	D	?	N	(-)	GM, TK, KM, ST
<i>Picoides tridactylus</i>	-	Š	G	D	PR	N	(O)	GM
<i>Galerida cristata</i>	P	Š	G	?	PR	?	(-)	KM, ST, OS
<i>Sylvia communis</i>	P	Š	G	D	PR	N	(-)	ML, KM, ST
<i>Emberiza calandra</i>	?	Š	x	D	PR	N	(-)	TK, ST, KM

R 4 POTENCIALNO OGROŽENA VRSTA:

4. a Vrsta, ki zaradi omejenih naravnih danosti v Sloveniji gnezdi na enem ali več posebno izpostavljenih gnezdiščih oz. gnezdi na robu svojega areala:

	P	Š	G	D	PR	N	PST	VO
<i>Mergus merganser</i>	-	-	G	-	-	-	(N)	TR, LK
<i>Larus cachinnans</i>	-	-	-	-	PR	-	(+)	LK, OS
<i>Dendrocopos syriacus</i>	-	(Š)	(G)	-	-	-	(O)	?
<i>Monticola solitarius</i>	-	-	-	-	PR	-	(O)	TR
<i>Sylvia cantillans</i>	-	-	-	-	(PR)	-	(N)	TK
<i>Sylvia melanocephala</i>	-	-	-	PR	-	-	(O)	KM, OS
<i>Tichodroma muraria</i>	-	-	G	-	PR	-	(O)	TR
<i>Corvus corone corone</i>	?	Š	G	-	-	-	(O)	ST, LK
<i>Carpodacus erythrinus</i>	(P)	(Š)	-	-	-	(N)	(N/F)	ML, RE, ST

****4.b** Splošno razširjena z zadovoljivim številčnim stanjem katere habitat je nagnjen k močnim antropogenim vplivom in spremembam v kulturni krajini. Uničenje ali sprememba habitata pa jo lahko močno ogrozi:

	P	Š	G	D	PR	N	PST	VO
<i>Podiceps cristatus</i>	P	Š	G	D	-	N	(O)	LK, TR, OS
<i>Ardea cinerea</i>	P	Š	G	D	-	-	(+)	LK, RL, OS
<i>Aythya fuligula</i>	P	Š	G	-	-	N	(+)	TR, LK, OS
<i>Dryocopus martius</i>	P	Š	G	D	PR	N	(+)	GM, ST
<i>Alauda arvensis</i>	P	Š	G	D	PR	N	(-)	KM, ST, TK
<i>Sylvia borin</i>	P	Š	G	D	PR	N	(O)	RL, ST
<i>Lanius collurio</i>	P	Š	G	D	PR	N	(-)	KM, ML, ST, OS

4.c Ogrožene občasne gnezdilke, ki Slovenije njihov siceršnji gnezditveni areal ne vključuje (in je tudi po favnističnih podatkih iz zadnjih 200 let ni vključeval):

	P	Š	G	D	PR	N	PST	VO
<i>Limosa limosa</i>	-	-	-	-	-	(N)	(N)	?
<i>Tringa ochropus</i>	-	(Š)	-	(?)	(?)	?	(N/X)	OS
<i>Hirundo daurica</i>	-	-	-	-	(PR)	-	(N)	?
<i>Sturnus roseus</i>	(P)	-	-	-	-	-	(N/X)	?

K 5 PREMALO ZNANA VRSTA

5.a Iz preteklosti podatkov o gnezdenju ni ali so nezanesljivi:

	P	Š	G	D	PR	N	PST	VO
<i>Podiceps nigricollis</i>	-	?	-	-	-	-		
<i>Ardeola ralloides</i>	-	?	-	-	?	-		
<i>Anas strepera</i>	-	?	-	-	-	?		
<i>Milvus milvus</i>	?	-	-	-	-	-		
<i>Circus aeruginosus</i>	?	?	-	-	?	-		
<i>Hieraeetus pennatus</i>	-	-	-	-	-	?		
<i>Chlidonias niger</i>	-	?	-	-	-	?		
<i>Sylvia hortensis</i>	-	-	-	-	?	-		
<i>Parus lugubris</i>	-	-	-	-	?	-		

** Podkategorija 4.b je zunaj kategorije "Rare" po IUCN-ovi shemi; vrste iz te podkategorije lahko zaradi dejavnikov ogrožanja kmalu preidejo v podkategorijo 4.a

Komentar k podkategoriji Ex 1.a

Pri nas še vedno nimamo popolnega pregleda zgodovinskih virov o nekdanjih gnezdilcih na ozemlju današnje Slovenije, prav tako še ni objavljen seznam preparatov ptic, ki jih hrani Prirodoslovni muzej Slovenije. Pričevalnost posameznih zgodovinskih virov o nekaterih redkih in vprašljivih gnezdilkah je v novejšem času analiziral tudi GEISTER (1993). Spisek vrst, ki so uvrščene v to podkategorijo, še ni popoln.

V nadaljevanju sta pri vrstah iz te podkategorije navedena letnica in kraj zadnjega poznanega primera gnezditve, ki se je komisiji zdel pomemben, zraven pa je še dodana oznaka vira, kjer je dogodek podrobneje dokumentiran.

Beloglavi jastreb *Gyps fulvus*: 1886 je gnezdil na Krmi (SCHULZ 1890).

Močvirski lunj *Circus pygargus*: približno 1960, Ljubljansko barje (KREČIČ, ŠUŠTERŠIČ 1963).

Velika droplja *Otis tarda*: pred drugo svetovno vojno (okoli 1925), okolica Lendave (PIRC 1956/57).

Močvirska uharica *Asio flammeus*: 1939, Ljubljansko barje (BAČAR 1939).

Kratkoprsti škrlanec *Calandrella brachydactyla*: 1815, Materija in Socerb (SCHIAVUZZI 1883).

Španski kupčar *Oenanthe hispanica*: 1965, Malovšče (GREGORI v: Komisija za redkosti, 1993).

Planinska vrana *Pyrhocorax pyrhocorax*: 1955, Tičarica (MATVEJEV 1981).

Komentar k podkategoriji Ex ? 1.b

Avtohtona populacija iztrebljena ali izginula, toda v zadnjih 20-tih letih so poznani primeri gnezdenja ali poskusa gnezditve:

Za večino vrst te kategorije velja, da so izginile ali so poznani le posamezni poskusi gnezdenja v času zadnjih desetletij, torej v

času našega bivanja. Gre za vrste, ki kot gnezdilke Slovenije izginjajo ali so že izginile pred našimi očmi.

Prlivka *Burchinus oedicnemus*: okoli 1970, Sava - Stožice in Brežice; do 1979, Drava - Šturmovci, (DOVIČ; PFEIFER; ŠTUMBERGER, ustno).

Rjavoglavi srakoper *Lanius senator*: 1985, Fara ob Kolpi (TEKAVČIČ v: OAS).

Laški škrlanec *Melanocorypha calandra*: 1987, Koper (GJERKEŠ, pisno).

Mala cipa *Anthus pratensis*: 1993 Medvedce (VOGRIN; BRAČKO; ŠTUMBERGER, ustno).

Poljska vrana *Corvus frugilegus*: 1989, Petišovci (GREGORI 1993).

Črnoglavi strnad *Emberiza melanocephala*: 1974, Sečovlje (ŠERE v: OAS).

Komentar k vzroku ogrožanja

Vzroki ogrožanja (VO) so v Rdečem seznamu razvrščeni po svojem negativnem vplivu na gnezditvene populacije naših ptic za vsako vrsto. Razporeditev vzrokov ogrožanja na prvi najpomembnejši (primarni) in drugi najpomembnejši (sekundarni) vzrok ogrožanja omogoča dokaj objektiven pristop k vedno bolj pereči naravovarstveni problematiki. Tabela 1 kaže, da med vsemi navedenimi primarnimi vzroki ogrožanja zdaleč prednjačijo melioracije (ME), regulacije s spremembami vodnega režima (RE), gozdne monokulture z intenzivno sečnjo (GM) in opuščanje tradicionalnega kmetovanja (TK). Zlasti slednje postaja vedno bolj pogubno za številne vrste ptic kulturne krajine, vendar upamo, da se doba melioracij in regulacij pri nas za vedno končuje. Med sekundarnimi vzroki ogrožanja prednjačijo strupi in onesnaževanje (ST), nezakonit lov, uničevanje, konfinacija in trgovanje (LK) ter turizem in rekreacija (TR).

Opuščanje tradicionalnega kmetovanja ter turizem in rekreacija sta tista vzroka ogrožanja, ki sta bila pri nas pred 20 leti skoraj zamenljiva. Prav z njima pa bo varstvo narave

poleg navedenih "klasičnih" vzrokov ogrožanja v prihodnje moralo krepko računati.

Vzrok ogrožanja:	primarni vzrok	sekundarni vzrok
	ogrožanja	ogrožanja
Vzrok ogrožanja:	število vrst	število vrst
ME (melioracije)	27	5
RE (regulacije, sprememba vodnega režima)	21	14
ST (strupi, onesnaževanje)	5	27
KM (kmetijske monokulture, intenzivno kmetijstvo)	6	8
GM (gozdne monokulture, intenzivna sečnja)	20	3
LK (nezakonit lov, uničevanje, konfinacija, trgovanje)	9	20
TK (opuščanje tradicionalnega kmetovanja)	19	3
TR (turizem, rekreacija)	8	19
OS (drogi vzroki)	1	3
? (vzrok neznan)	6	-
vrste brez znanega sekundarnega vzroka ogrožanja	-	20

Tabela 1: Prikaz ogroženosti ptic iz Rdečega seznama glede na najpomembnejši (primarni) in drugi najpomembnejši (sekundarni) vzrok ogrožanja v Sloveniji. Podkategoriji 1.a in 5.a v tabelo seveda nista vključeni (glej seznam); za 122 vrst iz drugih podkategorij pa so vzroki ogrožanja porazdeljeni takole:

LITERATURA

BAČAR, R. (1939): Brehm. Življenje živali. Priredil R. Bačar. Umetniška propaganda Ljubljana.

BAUER, K. (1989): Rote Listen der gefährdeten Vögel und Säugetiere Österreich. ÖGV. Wien.

GEISTER, I. (1993): Kaj pravijo zgodovinski in sodobni viri o nekaterih redkih in vprašljivih gnezdkah Slovenije. *Acrocephalus* 14 (58-59): 83-96. Ljubljana.

GEISTER, I. (v tisku): Ornitološki atlas Slovenije. DZS. Ljubljana

GREGORI, J., S. D. MATVEJEV (1992): Rdeči seznam ogroženih ptic v Sloveniji. *Varstvo narave*, 17:29-39. Ljubljana.

GREGORI, J. (1993): Dokumenti: Žalostna usoda gnezditvene kolonije poljskih vran (*Corvus frugilegus*) v Petišovcih. *Acrocephalus* 14 (58-59): 129-130. Ljubljana.

KREČIČ, I., F. ŠUŠTERŠIČ (1963): Ptice Slovenije. DZS. Ljubljana.

KOMISIJA ZA REDKOSTI (1993): Seznam redkih vrst ptic Slovenije 1990. *Acrocephalus* 14 (58-59): 99-119. Ljubljana.

NEMESSZEGHY, L. (1986): Črna jelša v Prekmurju. Pomurska založba.

PIRC, A. (1956-57): O veliki droplji. Lovec.

SCHIAVUZZI, B. (1883): Materiali per un'avifeuna del territorio di Trieste fino a Monfalcone e dell'Istria. Estratto dal bollettino della Societa' adriatica di scienze naturali in trieste. Vol. IX.

SCHULZ, F. (1890): Verzeichnis der bisher in Krain beobachteten Vögel. Laibach.

ŠERE, D. (1980): Rdeči kalin (*Carpodacus erythrinus*) gnezdi v Sloveniji. *Acrocephalus* 1 (1): 13-16. Ljubljana.

ŠKORNIKI, T. MAKOVEC, M. MIKLAVEC (1990): Favnišični pregled ptic slovenske obale. *Varstvo narave* 16: 49-99. Ljubljana.

ŠTUMBERGER, B. (1980): Pikasti martinček (*Tringa ochropus*) gnezdi v Sloveniji. *Acrocephalus* 1 (4): 52-54. Ljubljana.

POVZETEK

Negativni vpliv človeka na naravno okolje je čedalje močnejši in agresivnejši. Nazadovanje številčnosti in izginjanje vrst postaja vedno hitrejše in vsesplošno. Tudi na ozemlju Slovenije je ogroženost avifavne prisotna in skrb vzbujajoča.

Pri nastajanju dela Rdeči seznam ogro-

ženih ptic gnezdilk Slovenije so uporabljeni podatki iz obdobja zadnjih dvajsetih let, zlasti podatki, zbrani v Ornitološkem atlasu gnezdilk Slovenije in društvenem glasilu *Acrocephalus* in zgodovinski ornitološki podatki. Primerjali pa smo ga tudi z dosedanjim rdečim seznamom.

Od skupno 364 do leta 1995 v Sloveniji ugotovljenih vrst ptic je gnezdilk 219. V pričajučem rdečem seznamu je 130 vrst v različnih kategorijah in podkategorijah ogroženosti ali 59,4 % vseh slovenskih gnezdilk. Devet (9) vrst je v kategoriji premalo znanih vrst (K 5).

V osnovi je rdeči seznam podoben avstrijskemu zaradi določenih geografskih in ekoloških podobnosti s sosednjo državo. Kljub navidezni zapletenosti kategorij in podkategorij se osnovne kategorije ogroženosti vključujejo v IUCN-ovo shemo.

Razvrstitev vrst po podkategorijah je smiselna:

- ker prikazuje različne vzroke, ki ogrožajo gnezdilke v Sloveniji; s tem so hkrati določene varstvene smernice za posamezno vrsto.
- ker so definicije podkategorij hkrati kriteriji, po katerih so vrste uvrščene v seznam.
- ker je seznam tako prilagojen specifičnim slovenskim biogeografskim razmeram.

Za ohranitev vrst iz podkategorij **a** bi praviloma moralo zadostovati rezervatno varstvo oziroma varstvo s pomočjo zaščitene območij. Obstoje vrst iz podkategorij **b** bi lahko zagotovili z ustanavljanjem večjih zaščitene območij in z varstvom narave zunaj zavarovanih območij na regionalni ravni. Varstvo vrst iz podkategorij **c** je najbolj problematično, saj jih ogrožajo v prostoru splošno razširjena gospodarska in družbeno-razvojna gibanja. Skratka, modernizacija v kmetijstvu, negativen odnos do voda in širitev urbanih območij.

Slovenija je majhna dežela z veliko biogeografsko pestrostjo in različnimi vplivi, ki jih povzroča človek. Zaradi tega je bila smiselna regionalna razdelanost rdečega seznama po pokrajinah (zgodovinskih deželah). Vendar to ne zmanjšuje vloge varstva ptic, s členitvijo po pokrajinah je možnost varovanja na veliko boljših izhodiščih.

Rdeči seznam ogroženih ptic gnezdilk Slovenije ni dokončen in trajen. Zaradi tega se bo sproti dopolnjeval. Predvsem bo vabil kot pripomoček naravovarstvenim in upravnim službam, snovalcem urejanja prostora, raziskovalcem, vrednotenju naravnih območij in izobraževanju.

Rdeči seznam ogroženih ptic gnezdilk Slovenije sestavljajo naslednje kategorije:

Ex 1.1 Izumrla, iztrebljena ali izginula vrsta:

1.1.a Avtohtona populacija je v teku 19. in 20. stoletja prenehala gnezditi:

Gyps fulvus, *Circus pygargus*, *Otis tarda*, *Asio flammeus*, *Calandrella brachydactyla*, *Luscinia svecica*, *Lanius excubitor*, *Pyrhocorax pyrrhocorax*

Ex? 1.1.b Avtohtona populacija iztrebljena ali izginula, vendar so v zadnjih 20-tih letih znani primeri gnezdenja ali poskusa gnezditve:

Burhinus oedicnemus, *Lanius senator*, *Melanocorypha calandra*, *Anthus pratensis*, *Oenanthe hispanica*, *Corvus frugilegus*, *Emberiza melanocephala*

E 1.2 Vrsta, ki ji grozi izginotje:

1.2.a Izjemno redka, gnezdí na eni ali nekaj lokalitetah:

Botaurus stellaris, *Nycticorax nycticorax*, *Haliaeetus albicilla*, *Aquila pomarina*, *Himantopus himantopus*, *Numenius arquata*, *Sterna albifrons*, *Merops apiaster*

1.2.b Pred nekaj desetletji še regionalno razširjena in številčna, v zadnjih 10-20 letih pa se je njen gnezditveni areal močno skrčil. Trend upadanja številčnosti se nadaljuje, grozi ji dokončno izginotje:

Coracias garrulus

1.2.c Nekoč splošno razširjena vrsta, katere številčnost je padla pod kritično mejo; v več regijah že izginila:

Falco naumanni, *Lanius minor*

E 2 Močno ogrožena vrsta:

2.a Izrazito lokalna gnezdilka z majhno ali nazadujočo celotno populacijo:

Podiceps grisegena, *Ixobrychus minutus*, *Anas clypeata*, *Anas crecca*, *Anas querquedula*, *Aythya ferina*, *Aythya nyroca*, *Circaetus gallicus*, *Milvus migrans*, *Porzana porzana*, *Porzana parva*, *Charadrius alexandrinus*, *Tringa totanus*, *Gallinago gallinago*, *Sterna hirundo*, *Riparia riparia*, *Cettia cetti*,

Cisticola juncidis, *Locustella luscinioides*, *Acrocephalus melanopogon*

2.b Nekoč regionalno razširjena vrsta, v teku zadnjih 10-20 let pa močno nazaduje, v nekaterih regijah ji grozi izginotje:

Ciconia ciconia, *Alectoris graeca*, *Columba livia*, *Columba oenas*, *Dendrocopos medius*, *Lullula arborea*, *Anthus campestris*, *Emberiza hortulana*

2.c Splošno razširjena, ekološko specializirana vrsta, katere gnezditveni habitat se v Sloveniji vidno krči ali pa je posebno občutljiva na človekove vplive:

Falco peregrinus, *Rallus aquaticus*, *Crex crex*, *Actitis hypoleucos*, *Tyto alba*, *Otus scops*, *Bubo bubo*, *Athene noctua*, *Alcedo atthis*, *Upupa epops*, *Caprimulgus europaeus*, *Phoenicurus phoenicurus*, *Saxicola rubetra*, *Acrocephalus arundinaceus*

V 3 Ogrožena vrsta:

3.a Lokalna ali maloštevilčna gnezdilka:

Ciconia nigra, *Aquila chrysaetus*, *Scolopax rusticola*, *Larus ridibundus*, *Dendrocopos leucotos*, *Dendrocopos lilfordi*, *Acrocephalus schoenobaenus*, *Acrocephalus scirpaceus*, *Ficedula parva*, *Emberiza schoeniclus*

3.b Regionalno razširjena, populacijsko nazaduje in lokalno že izginja:

Lyrurus tetrax, *Tetrao urogallus*, *Lagopus mutus*, *Glaucidium passerinum*, *Aegolius funereus*, *Strix uralensis*, *Motacilla flava*, *Cinclus cinclus*, *Monticola saxatilis*, *Sylvia nivalis*, *Locustella naevia*, *Locustella fluviatilis*, *Ficedula albicollis*, *Remiz pendulinus*

3.c V preteklosti v Sloveniji splošno razširjena vrsta, sedaj populacija zaskrbljujoče nazaduje in prostorsko izginja:

Pernis apivorus, *Accipiter nisus*, *Accipiter gentilis*, *Falco tinnunculus*, *Falco subbuteo*, *Tetrastes bonasia*, *Perdix perdix*, *Coturnix coturnix*, *Charadrius dubius*, *Streptopelia turtur*, *Jynx torquilla*, *Picus canus*, *Picus viridis*, *Dendrocopos minor*, *Picoides tridactylus*, *Galerida cristata*, *Sylvia communis*, *Emberiza calandra*

R 4 Potencialno ogrožena vrsta:

4.a Vrsta, ki zaradi omejenih naravnih danosti v Sloveniji gnezdi na enem ali več posebno izpostavljenih gnezdiščih oz. gnezdi na robu svojega areala:

Mergus merganser, *Larus cachinnans*, *Dendrocopos syriacus*, *Monticola solitarius*, *Sylvia cantillans*, *Sylvia melanocephala*,

Tichodroma muraria, *Corvus corone corone*, *Carpodacus erythrinus*

****4.b** Splošno razširjena z zadovoljivim številčnim stanjem, katere habitat je nagnjen k močnim antropogenim vplivom in spremembam v kulturni krajini. Uničenje ali sprememba habitata pa jo lahko močno ogrozi:

Podiceps cristatus, *Ardea cinerea*, *Aythya fuligula*, *Dryocopus martius*, *Alauda arvensis*, *Sylvia borin*, *Lanius collurio*

4.c Ogrožene občasne gnezdilke, ki Slovenije njihov siceršnji gnezditveni areal ne vključuje (in je tudi po favnističnih podatkih iz zadnjih 200 let ni vključeval):

Limosa limosa, *Tringa ochropus*, *Hirundo daurica*, *Sturnus roseus*

** Podkategorija 4.b je zunaj kategorije "Rare" po IUCN shemi; vrste iz te podkategorije lahko zaradi dejavnikov ogrožanja kmalu preidejo v podkategorijo 4.a

K 5 Premalo znana vrsta:

5.a Iz preteklosti podatkov o gnezdenju ni ali so nezanesljivi:

Podiceps nigricollis, *Ardeola ralloides*, *Anas strepera*, *Milvus milvus*, *Circus aeruginosus*, *Hieraaetus pennatus*, *Chlidonias niger*, *Sylvia hortensis*, *Parus lugubris*

SUMMARY

The explicitly negative detrimental influence of man on his natural environment is becoming increasingly greater and more aggressive. General decrease in numbers of bird species and even their complete disappearance is taking place at an ever faster rate, and such is also the case in the territory of Slovenia.

The Red List of Endangered Breeding Species in Slovenia has been prepared on the basis of historical ornithological documentation and the data gathered in the last twenty years, especially those published in the Ornithological Atlas of Slovenia and *Acrocephalus*, the journal of the Bird Watching and Bird Study of Slovenia. Comparisons with the previous Red List (Gregori, Matvejev 1992) have also been made. Of the 364 species established in Slovenia so far, 219 were breeders. In the current Red List, 130 species appear in various threat status categories and subcategories or 59.4% of all Slovene breeding species. Nine (9) appear in the category of insufficiently known species (K 5).

Due to the great geographical and ecological resemblance between Slovenia and Austria, the Slovene Red List is very similar to the one prepared by our neighbour. In spite of seemingly complicated categories and subcategories, the basic threat status categories are in concurrence with the IUCN scheme.

Arrangement of species in different categories seems relevant for the following reasons:

- because it exposes various causes due to which the breeders of Slovenia are endangered and at the same time stipulates conservation guidelines for each separate species;
- because the definitions of subcategories are at the same time the criteria according to which the species are included in the List, and
- because the List is in this way adjusted to the specific biogeographical conditions of Slovenia.

To preserve the species appearing in category a, conservation within nature reserves (protected areas) should be sufficient. Setting up of somewhat greater protected areas, together with special measures on the regional level, should ensure conservation of species appearing in category b. Protection of species in category c seems most problematic, for these birds are endangered by general economic and social movements, i.e. modernization of farming, basically negative attitude towards waters, and expansion of urban areas. Slovenia is a small country with a great biogeographical diversity as well as influences caused by man. It was therefore appropriate to divide the Red List according to regions (historical countries). This, however, in no way diminishes the role of bird conservation, for the possibility of their conservation according to regions is incomparably greater.

As the Red List of Endangered Breeding Species in Slovenia is neither final nor lasting, it is to be continually supplemented and should be useful above all to conservationists, administrative services, environmentalists, researchers as well as in the evaluation of nature reserves and in education.

Red List of Endangered Breeding Birds in Slovenia

Ex 1.1 Extinct, exterminated or missing species:

1.1.a The autochthonous population ceased to breed in the course of the 19th and 20th centuries:

Gyps fulvus, *Circus pygargus*, *Otis tarda*, *Asio flammeus*, *Calandrella brachydactyla*, *Luscinia svecica*, *Lanius excubitor*, *Pyrhcorax pyrrhcorax*

Ex ? 1.1.b The autochthonous population exterminated or missing, but some cases of their breeding or breeding attempts reported in the last 20 years:

Burhinus oedicnemus, *Lanius senator*, *Melanocorypha calandra*, *Anthus pratensis*, *Oenanthe hispanica*, *Corvus frugilegus*, *Emberiza melanocephala*

E 1.2 Species threatened with their total disappearance:

1.2.a Extremely rare, breeding at one or just a few localities:

Botaurus stellaris, *Nycticorax nycticorax*, *Haliaeetus albicilla*, *Aquila pomarina*, *Himantopus himantopus*, *Numenius arquata*, *Sterna albifrons*, *Merops apiaster*

1.2.b Regionally distributed and numerous some decades ago, but with greatly reduced breeding range in the last 10-20 years. Its numbers still declining; threatened with total disappearance:

Coracias garrulus

1.2.c Once widely spread species, the numbers of which, however, have lately surpassed the critical point; already missing in a number of regions:

Falco naumanni, *Lanius minor*

E 2 Very endangered species:

2.a Explicitly local breeders with their populations in moderate decline:

Podiceps grisegena, *Ixobrychus minutus*, *Anas clypeata*, *Anas crecca*, *Anas querquedula*, *Aythya ferina*, *Aythya nyroca*, *Circaetus gallicus*, *Milvus migrans*, *Porzana porzana*, *Porzana parva*, *Charadrius alexandrinus*, *Tringa totanus*, *Gallinago gallinago*, *Sterna hirundo*, *Riparia riparia*, *Cettia cetti*, *Cisticola juncidis*, *Locustella luscinioides*, *Acrocephalus melanopogon*

2.b Once widely spread species, but in the last 10-20 years in large decline; in some re-

gions already threatened with total disappearance:

Ciconia ciconia, *Alectoris graeca*, *Columba livia*, *Columba oenas*, *Dendrocopos medius*, *Lullula arborea*, *Anthus campestris*, *Emberiza hortulana*

2.c Generally spread and ecologically specialized species, the breeding habitats of which are becoming visibly smaller or are particularly sensitive to human influences:

Falco peregrinus, *Rallus aquaticus*, *Crex crex*, *Actitis hypoleucos*, *Tyto alba*, *Otus scops*, *Bubo bubo*, *Athene noctua*, *Alcedo atthis*, *Upupa epops*, *Caprimulgus europaeus*, *Phoenicurus phoenicurus*, *Saxicola rubetra*, *Acrocephalus arundinaceus*

V 3 Endangered species:

3.a Local or sparse breeders:

Ciconia nigra, *Aquila chrysaetus*, *Scolopax rusticola*, *Larus ridibundus*, *Dendrocopos leucotos*, *Dendrocopos lilfordi*, *Acrocephalus schoenobaenus*, *Acrocephalus scirpaceus*, *Ficedula parva*, *Emberiza schoeniclus*

3.b Regionally distributed species, with their populations in decline and locally already disappearing:

Lyrurus tetrax, *Tetrao urogallus*, *Lagopus mutus*, *Glaucidium passerinum*, *Aegolius funereus*, *Strix uralensis*, *Motacilla flava*, *Cinclus cinclus*, *Monticola saxatilis*, *Sylvia nisoria*, *Locustella naevia*, *Locustella fluviatilis*, *Ficedula albicollis*, *Remiz pendulinus*

3.c Once widely spread species in Slovenia, their populations now rapidly declining and even disappearing:

Pernis apivorus, *Accipiter nisus*, *Accipiter gentilis*, *Falco tinnunculus*, *Falco subbuteo*, *Tetrastes bonasia*, *Perdix perdix*, *Coturnix coturnix*, *Charadrius dubius*, *Streptopelia turtur*, *Jynx torquilla*, *Picus canus*, *Picus viridis*, *Dendrocopos minor*, *Picoides tridactylus*, *Galerida cristata*, *Sylvia communis*, *Emberiza calandra*

R 4 Potentially endangered species:

4.a Species which due to certain natural limitations in our country breed at one or more particularly exposed nest sites or on the edge of their range:

Mergus merganser, *Larus cachinnans*, *Dendrocopos syriacus*, *Monticola solitarius*, *Sylvia cantillans*, *Sylvia melanocephala*, *Tichodroma muraria*, *Corvus corone corone*, *Carpodacus erythrinus*

****4.b** Widely spread species with satisfactory numbers; their habitats, however, are prone to strong anthropogenous influences and changes in the cultural landscape (meaning that the species may become greatly endangered by any interventions in their habitats or their destruction):

Podiceps cristatus, *Ardea cinerea*, *Aythya fuligula*, *Dryocopus martius*, *Alauda arvensis*, *Sylvia borin*, *Lanius collurio*

4.c Endangered periodical breeders, the range of which is otherwise outside Slovenia (and has been according to the available faunistic data from the last 200 years):

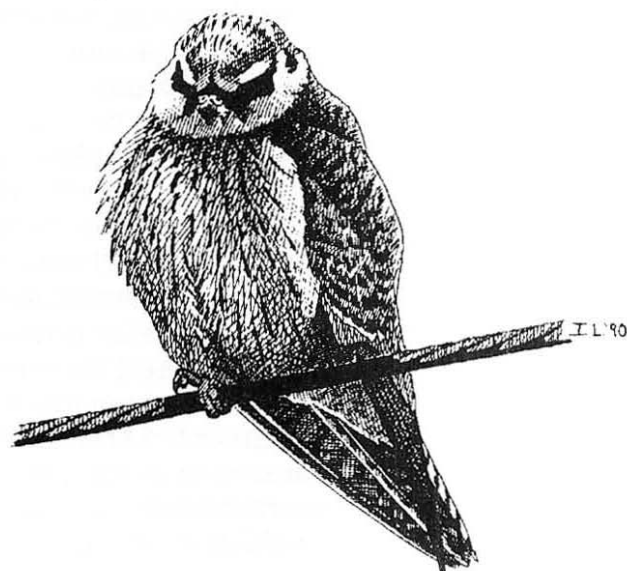
Limosa limosa, *Tringa ochropus*, *Hirundo daurica*, *Sturnus roseus*

K 5 Insufficiently known species

5.a No breeding data from the past available, or are unreliable:

Podiceps nigricollis, *Ardeola ralloides*, *Anas strepera*, *Milvus milvus*, *Circus aeruginosus*, *Hieraeetus pennatus*, *Chlidonias niger*, *Sylvia hortensis*, *Parus lugubris*

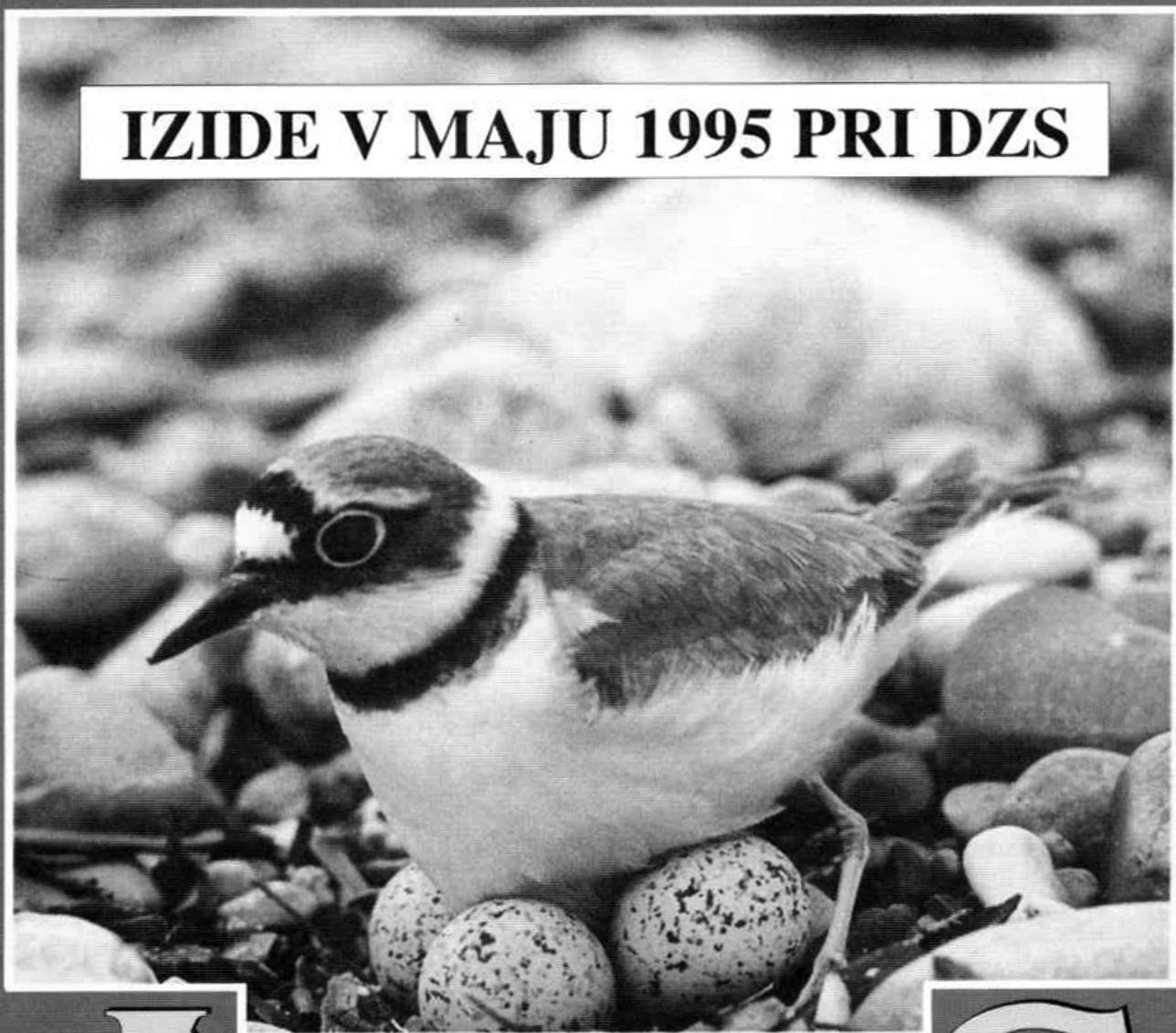
** Subcategory 4.b is outside category "Rare" according to the IUCN scheme; species from this category can due to their threat status soon shift to subcategory 4.a.

IZTOK GEISTER

ORNITOLOŠKI

IZIDE V MAJU 1995 PRI DZS

ATLAS SLOVENIJE

VSEBINA

- Spremna beseda (F. Bračko) 165
- Rdeči seznam ogroženih ptic
gnezdilk Slovenije (F. Bračko, A. Sovinc,
B. Štumberger, P. Trontelj, M. Vogrin) 166

CONTENTS

- Foreword (F. Bračko)
- Red List of Endangered Breeding Birds
in Slovenia (F. Bračko, A. Sovinc,
B. Štumberger, P. Trontelj, M. Vogrin)

Fotografija na naslovnici / Front cover: Mali martinec / Common Sandpiper *Actitis hypoleucos* (I. Geister)
Risba / Drawing: I. Lewington (180)

S sklepom ministrstva za znanost in tehnologijo Republike Slovenije
z dne 28.3.1995 je periodična publikacija
ACROCEPHALUS
uvrščena v najvišji kakovostni razred

A